

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 28 februari 1933 kl. 3 e. m.

*Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2,
i anledning av väckt motion om åtgärder till nedbringande av kostnaderna för läroböcker inom folkskolan.*

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 49, har herr *Johan August Larsson* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder till förbilligande av kostnaderna för läroböcker inom folkskolan.

I avseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Den för närvarande gällande grundläggande bestämmelsen angående antagandet av läroböcker i folkskola återfinnes i § 13 av folkskolestadgan, där det föreskrives, att skolråd äger att, efter vidkommande lärares hörande, bestämma de läroböcker, som skola begagnas vid undervisningen; dock att beträffande läroböcker i kristendomskunskap skall iakttagas vad därom särskilt är stadgat. Bestämmelserna rörande läroböcker i kristendomskunskap, som återfinnas i kungörelsen den 28 maj 1920 (nr 259), avse dock endast en prövning ur viss synpunkt av innehållet. I anslutning till nyss omförmälda bestämmelse i folkskolestadgan föreskrives vidare i § 2 av gällande instruktion för folkskolinspektörer, att det beträffande folkskolan och småskolan tillkommer inspektör att verka för och, i den mån det är honom möjligt, övervaka, bland annat, att skolorna äro utrustade med tillräcklig och ändamålsenlig undervisningsmateriell, varvid erforderliga råd och anvisningar böra lämnas om anskaffning och användning av sådan materiell, att lämpliga läro- och läseböcker komma till användning vid undervisningen, samt att de i skolorna använda böckerna bliva antagna i föreskriven ordning.

Den fråga, som i förevarande motion beröres, har tidigare vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens prövning.

Utskottet tillåter sig erinra därom, att redan 1919 års riksdag i skrivelse (nr 128) anhöll, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning beträffande dels i vilken omfattning behov förefunnes av lättnad i de kostnader, som dittills i regel påvilat familjeförsörjare för anskaffande av erforderlig materiell åt deras barn i folkskolan, dels i vilken utsträckning och på vad sätt det kunde befinnas lämpligt och möjligt att av all-

männa medel bereda lättnader i dessa kostnader, dels ock huruvida och efter vilka grunder en samverkan härutinnan mellan stat och kommun skulle kunna åstadkommas. Sedan chefen för ecklesiastikdepartementet tillkallat tre sakkunniga för att biträda med den begärda utredningen samt dessa sakkunniga avgivit utlåtande och förslag i ämnet, förklarade emellertid Kungl. Maj:t den 7 oktober 1927 — med hänsyn till de stora kostnader, som enligt den sålunda verkställda utredningen skulle åsamkas statsverket genom de i förslaget ifrågasatta åtgärderna — sig finna vad i ärendet förekommit icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd. Redan dessförinnan hade chefen för ecklesiastikdepartementet anmodat överstyrelsen att skyndsamt till departementet inkomma med förslag till sådana ändrade bestämmelser, som för ifrågavarande önskemåls vinnande kunde anses lämpliga.

I sitt med anledning därav den 28 februari 1927 avgivna utlåtande förklarade överstyrelsen sig finna önskvärt, att i syfte att för framtiden förhindra ett alltför ymnigt ombyte av läroböcker vissa åtgärder lämpligen vidtoges. Dessa åtgärder syntes överstyrelsen delvis vara av beskaffenhet att kunna genom överstyrelsens egen försorg bringas till vederbörandes beaktande, under det andra åtgärder åter torde behöva föranleda närmare föreskrift av Kungl. Maj:t. Beträffande dessa båda grupper av åtgärder framlade överstyrelsen förslag i sitt utlåtande.

År 1928 väcktes ånyo motion i ämnet (II:381). Andra kammarens första tillfälliga utskott anförde i sitt över motionen avgivna utlåtande (nr 8), bland annat, att det med bestämdhet ställts i utsikt, att de av skolöverstyrelsen i dess utlåtande av den 28 februari 1927 förordade åtgärderna komme att föranleda bestämmelser i ämnet från både Kungl. Maj:ts och skolöverstyrelsens sida. Med hänsyn härtill fann utskottet — som förväntade, att nämnda åtgärder komme att vidtagas inom den närmaste framtiden, och som under dessa förhållanden icke för det dåvarande ansåg sig böra taga ståndpunkt till de av motionärerna framlagda, i ovannämnda sakkunnigutredning berörda förslagen — att med ytterligare åtgärder i ämnet borde tills vidare anstå i avvaktan på de verkningar, som kunde bliva en följd av de i utsikt ställda bestämmelserna.

I frågans dåvarande läge ansåg sig alltså utskottet böra hemställa, att motionen icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda. Denna hemställan blev av andra kammaren bifallen.

Den 24 september 1928 hänsköts frågan om standardisering av läroböcker genom anordnande av någon form för statlig förlagsverksamhet eller genom statligt fastställande av vissa typer för läroböcker av chefen för ecklesiastikdepartementet till utredning av 1927 års sakkunniga för behandling av vissa frågor rörande det högre skolväsendet. Denna utredning skulle närmast hava avseende på de allmänna läroverken, men i

utredningsdirektiven framhölls, att densamma också borde gälla andra, med dem jämförliga läroanstalter.

År 1930 väcktes i båda kamrarna motioner angående åtgärder för förbilligande av kostnaderna för skolmateriell. I skrivelse i ämnet den 13 maj 1930 (nr 186) anförde riksdagen, bland annat, följande:

De nu rådande förhållandena i fråga om läroböcker och skolmateriell äro icke tillfredsställande. Riksdagen bortser därvid från den omgestaltning av den geografiska och historiska lärobokslitteraturen, som blev en ofrånkomlig följd av världskriget. Ymnigheten av olika läroböcker i samma ämne är enligt riksdagens mening för stor, ombyten av läroböcker och upplagor ske för ofta, och utgifterna för det allmänna och för elevernas föräldrar bliva till följd härav onödigt betungande. De möjligheter, som förefinnas att genom skolråden till något reducerat pris inköpa läroböcker och skolmateriell, torde icke i tillräcklig utsträckning utnyttjas. I många fall förekomma läroböcker av så lokalt begränsad användning, att eleverna vid flyttning till andra skolor av samma slag måst köpa nya böcker, och detta har även starkt bidragit till skapandet av ett i viss mån kaotiskt tillstånd. Det vill synas, som om man genom standardisering och rationalisering skulle kunna göra besparingar på detta område utan att behovet av en god lärobokslitteratur fördenskull behövde efter sättas.

Olika vägar kunna tänkas till ett bättre sakernas tillstånd. Såväl i motionerna som i de tidigare yttrandena i ämnet hava vissa riktlinjer givits. Riksdagen har särskilt beaktat det uppslag, som landskommunernas förbund givit i sitt nämnda yttrande till 1928 års riksdagsutskott och som riksdagen finner värt att tagas under omprövning. Emellertid hava i skolöverstyrelsens uti förevarande ärende avgivna utlåtande till Kungl. Maj:t närmare utformade förslag framställts. Riksdagen betraktar för sin del dessas förverkligande såsom en lämplig första åtgärd, ägnad att i viss mån motverka de missförhållanden, som nu råda.

Med anledning av skolöverstyrelsens gjorda påpekande vill riksdagen framhålla, att, ehuru den anbefallda utredningen otvivelaktigt kommer att erhålla någon betydelse även för folkskolans läroboksfråga, önskligt synes vara, att vid utredningen grundligt undersökas möjligheterna att lösa denna betydelsefulla fråga även genom åtgärder, som direkt taga sikte på folkskolans och jämförliga läroanstalters läroboksfråga. Riksdagen förutsätter, att vid denna utredning tillbörlig hänsyn kommer att tagas till att icke det utan tvivel önskvärda enskilda initiativet på läroboksområdet hämmas.

Riksdagens skrivelse utmynnade i en anhållan om snar utredning på vad sätt ett förbilligande av kostnaderna för skolmateriell kunde åstadkommas, icke minst genom tillämpandet av större enhetlighet och sparsamhet i val av läroböcker; och anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes fortast möjligt vidtaga de åtgärder, som av utredningen eventuellt kunde visa sig erforderliga.

De i det föregående omnämnda sakkunniga för behandling av vissa frågor rörande det högre skolväsendet verkställde en omfattande utred-

4 *Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande Nr 2.*

ning angående läroboksfrågan vid de allmänna läroverken. En del av de synpunkter, som de sakkunniga gjort gällande i nyss nämnda utredning, torde vara tillämpliga även på folkskolans läroböcker. Emellertid föreligger beträffande folkskolan alltjämt ingen utredning motsvarande den av de sakkunniga för läroverkens del utförda.

I underdånig skrivelse den 9 juni 1931 har emellertid skolöverstyrelsen hemställt, att en utredning angående undervisningsmaterielen jämväl vid folkskolorna måtte komma till stånd. Denna hemställan har dock ännu ej föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Utskottet. Såsom ovan nämnts har riksdagen upprepade gånger hos Kungl. Maj:t gjort framställning i syfte att åtgärder till nedbringande av kostnaderna för läroböcker inom folkskolan måtte komma till stånd. Angelägenheten av att så sker har till följd av den nu rådande ekonomiska krisen ytterligare framhävts. Utskottet vill också för sin del helt instämma i motionens syfte. Då det emellertid torde kunna förutsättas, att Kungl. Maj:t icke skall underlåta att i enlighet med riksdagens upprepade gånger uttalade önskemål bringa denna fråga till en snar och tillfredsställande lösning, anser utskottet någon riksdagens skrivelse i anledning av nu förevarande motion icke erforderlig. Utskottet får alltså hemställa,

att förevarande motion ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 28 februari 1933.

På utskottets vägnar:

RUBEN WAGNSSON.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Wagnsson, Olof Carlsson, Lundell, Karlsson i Gillberga, Sjödahl, Per Andersson, David Pettersson och Velander**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.